YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
12 päivänä joulukuuta 1995 *

Asiassa C-399/93,

jonka Arrondissementsrechtbank te Zutphen (Alankomaat) on saattanut ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

H. G. Oude Luttikhuis ym.

vastaan

Verenigde Coöperatieve Melkindustrie Coberco BA,

ennakkoratkaisun ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan sekä tiettyjen kilpailusääntöjen soveltamisesta maataloustuotteiden tuotantoon ja kauppaan 4 päivänä huhtikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 26 (EYVL 1962, 30, s. 993) 2 artiklan 1 kohdan tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat C. N. Kakouris, D. A. O. Edward (esittelevä tuomari), J.-P. Puissochet ja G. Hirsch sekä tuomarit J. C. Moitinho de Almeida, P. J. G. Kapteyn, C. Gulmann, J. L. Murray, P. Jann ja L. Sevón,

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

julkisasiamies: G. Tesauro,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies H. A. Rühl,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet:

— Oude Luttikhuis ym., edustajinaan asianajaja P. J. L. J. Duijsens, Haag,

— Verenigde Coöperatieve Melkindustrie Coberco BA, edustajanaan asianajaja T. R. Ottervanger, Rotterdam,

— Ranskan hallitus, asiamiehinään ulkoasiainministeriön oikeudellisen osaston apulaisjohtaja C. de Salins ja J.-M. Belorgrey saman osaston edustustoon määrättynä,

— Alankomaiden hallitus, asiamiehenään ulkoasiainministeriön oikeudellinen neuvonantaja A. Bos,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään oikeudellisen yksikön virkamies B. J. Drijber,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Oude Luttikhuisin ym., edustajinaan asianajaja P. J. L. J. Duijsens, Verenigde Coöperatieve Melkindustrie Coberco BA:n, edustajanaan T. R. Ottervanger, Ranskan hallituksen, asiamiehenään J.-M. Belorgey, Alankomaiden hallituksen, asiamiehenään ulkoasiainministeriön avustava oikeudellinen neuvonantaja J. W. de

Zwaan sekä Euroopan yhteisöjen komission, asiamiehenään B. J. Drijber, esittämät suulliset huomautukset 21.2.1995 pidetyssä suullisessa käsittelyssä,

kuultuaan julkisasiamiehen 12.9.1995 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Arrondissementsrechtbank te Zutphen on 2.9.1993 tekemällään ja yhteisöjen tuomioistuimeen 10.9.1993 saapuneella päätöksellään esittänyt ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti kaksi ennakkoratkaisukysymystä, jotka koskevat ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan sekä tiettyjen kilpailusääntöjen soveltamisesta maataloustuotteiden tuotantoon ja kauppaan 4 päivänä huhtikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 26 (EYVL 1962, 30, s. 993, jäljempänä asetus) 2 artiklan 1 kohdan tulkintaa.

2 Nämä kysymykset on esitetty Oude Luttikhuisin ja kahdeksan muun lypsylehmiä pitävän maidontuottajan (jäljempänä kantajat) sekä maitoa maitotuotteiksi ja johdannaistuotteiksi jalostavan ja näitä tuotteita myyvän osuuskunnan Verenigde Coöperatieve Melkindustrie Coberco BA:n (jäljempänä Coberco) välisessä oikeudenkäynnissä, jossa kysymys on Cobercon säännöissä sen jäsenille asetetusta velvollisuudesta maksaa lähtökorvaus osuuskunnasta erottaessa tai siitä erotettaessa.

3 Sääntöjensä mukaan Coberco sitoutuu ostamaan kaikki maitotuotteet jäseniltään, jotka vuorostaan varaavat sille tähän yksinoikeuden. Kuitenkin jos lypsykarjan pitäjä eroaa tai erotetaan Cobercosta, hänen on maksettava osuuskunnalle suhteel-

lisena korvauksena 2 prosenttia siitä hinnasta, jonka hän on saanut toimittamistaan maitoeristä viimeisen viiden vuoden aikana (eli keskimäärin 10 prosenttia näinä viitenä viimeisenä vuotena vuosittain maksetuista palkkioista). Vuodesta 1990 alkaen tämän korvauksen suuruus muuttui asteittain alenevaksi siten, että vastedes kahdeksan vuoden kuluttua liittymisestä korvaus on 90 prosenttia edellä mainitusta korvaussummasta, sekä 15 vuoden tai sen jälkeen 20 prosenttia tästä summasta. Jos liittymisestä on kulunut alle viisi vuotta, erotetun jäsenen on maksettava korvauksena määrä, joka vastaa 2 prosenttia hänen toimittamistaan maitoeristä saamistaan palkkioista tai vastaanotetusta maidosta maksetuista palkkioista kerrottuna kuuteenkymmeneen kuukauteen sisältyvien kokonaisten jäsenyyskuukausien määrällä.

4 Asetuksen, joka annettiin ETY:n perustamissopimuksen 42 artiklan perusteella, 1 artiklassa säädetään, että perustamissopimuksen 85—90 artiklaa sekä niiden täytäntöönpanoa koskevia säännöksiä sovelletaan kaikkiin perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin sopimuksiin, päätöksiin ja menettelyihin, jotka koskevat perustamissopimuksen liitteessä II lueteltujen tuotteiden tuotantoa tai kauppaa.

5 Asetuksen 2 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä virkkeessä säädetään kuitenkin poikkeuksesta tähän pääsääntöön ja todetaan, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta sellaisiin sopimuksiin, päätöksiin ja menettelyihin, jotka koskevat perustamissopimuksen liitteessä II lueteltujen tuotteiden tuotantoa tai kauppaa ja jotka kuuluvat olennaisena osana kansallisiin markkinoihin tai jotka ovat tarpeen ETY:n perustamissopimuksen 39 artiklassa esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi.

6 Tämän säännöksen toisessa virkkeessä lisätään, että 85 artiklan 1 kohtaa "ei sovelleta sellaisiin yksittäisen jäsenvaltion maataloustuottajien, tuottajien yhteenliittymien tai tällaisten yhteenliittymien muodostamien yhteenliittymien sopimuksiin, päätöksiin ja menettelyihin, jotka koskevat maataloustuotteiden tuotantoa tai myyntiä taikka maataloustuotteiden yhteisten varastointi-, käsittely- tai jalostuslaitosten käyttöä sikäli kuin niihin ei sisälly velvoitetta noudattaa määrättyjä hintoja, jollei komissio totea, että kilpailu tällöin estyy tai että perustamissopimuksen 39 artiklassa mainittujen tavoitteiden saavuttaminen vaarantuu."

7 Noudatettuaan voimassa ollutta irtisanoutumismääräaikaa kantajat erosivat jäsenyydestään Cobercossa 1.1.1992 alkaen. Cobercon saama korvaus laskettiin sen sääntöjen mukaisesti niistä palkkioista, joista se oli maksuvelvollinen kantajiin nähden heidän toimitustensa vuoksi. Kantajat haastoivat Cobercon Arrondissementsrechtbank te Zutpheniin vaatien tätä antamaan päätöksen, jonka mukaan he eivät ole velvollisia maksamaan korvausta Cobercolle tai toissijaisesti antamaan päätöksen, jonka mukaan maksettava korvaus ei voi ylittää 4 prosenttia niistä palkkioista, jotka on maksettu lähtevälle jäsenelle tämän Cobercolle toimittamasta maidosta yhden keskimääräisvuoden aikana laskettuna viiden viimeisen kokonaisen liittymisen jälkeisen tilivuoden mukaan. Kantajat pyytävät lisäksi maksettavaksi sitä erotusta, joka jää Cobercon saaman korvauksen ja sen määrän välille, jonka ennakkoratkaisukysymyksen esittänyt tuomioistuimen vahvistaa.

8 Epäillessään lähtökorvausjärjestelmän yhteensopivuutta perustamissopimuksen 85 artiklan ja asetuksen 2 artiklan 1 kohdan kanssa ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin on päättänyt lykätä toistaiseksi päätöksentekoa ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Mitkä ovat ne arviointiperusteet, joiden mukaisesti on ratkaistava kysymys siitä, onko Cobercon soveltama lähtökorvausjärjestelmä yhteensopimaton perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kanssa?

2) Mitkä ovat ne arviointiperusteet, joiden mukaisesti on ratkaistava kysymys siitä, sovelletaanko mainittuun lähtökorvausjärjestelmään asetuksessa 26/62 säädettyä poikkeusjärjestelmää?"

ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamista koskevat arviointiperusteet

9 Perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan mukaisesti kiellettyjä ovat sopimukset, päätökset sekä menettelytavat, jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla tai joista seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy yhteismarkkinoilla.

10 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan 85 artiklan 1 kohdan soveltaminen konkreettiseen yksittäistapaukseen edellyttää, että tämän määräyksen arviointiperusteet on määritelty ottaen huomioon yritysten taloudellinen toimintaympäristö, kysymyksessä olevissa sopimuksissa tarkoitetut tuotteet tai palvelut sekä kyseisten markkinoiden rakenne ja niiden toiminnan tosiasialliset edellytykset.

11 Jotta voidaan määrittää, onko lähtökorvausjärjestelmä yhteensopiva 85 artiklan 1 kohdan kanssa, on tutkittava arviointiperusteita, jotka koskevat ensinnäkin sopimuksen tarkoitusta, toiseksi kyseisen sopimuksen vaikutuksia ja lopuksi kyseisen sopimuksen vaikutuksia jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

12 Ensinnäkin sopimusten tai pääasian oikeudenkäynnissä riitautettujen osuuskunnan sääntöihin sisältyvien määräysten tarkoituksen osalta on muistettava, että yrityksen organisointi tiettyyn oikeudelliseen muotoon osuuskunnaksi ei ole sellaisenaan kilpailunvastainen toimi. Kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 30 kohdassa todennut, sekä kansallinen lainsäätäjä että yhteisön viranomaiset suosivat tätä oikeudellista muotoa keinona nykyaikaistaa ja järkeistää maatalousalaa sekä yritysten tehokkuutta.

13 Tästä ei seuraa kuitenkaan se, että ne osuuskunnan sääntöjen määräykset, joissa määrätään osuuskunnan ja sen jäsenten välisistä suhteista, ja erityisesti ne määräykset, joissa määrätään sopimussuhteen päättämisestä ja joissa asetetaan jäsenille velvollisuus varata osuuskunnalle yksinoikeus maitotuotantoonsa, jäisivät automaattisesti perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kiellon soveltamisen ulkopuolelle.

14 Jottei tätä kieltoa sovelleta, osuuskuntamuotoisten yhdistysten säännöissä jäsenille heidän uskollisuutensa takaamiseksi asetetut rajoitukset on rajoitettava siihen, mikä on tarpeen osuuskunnan moitteettoman toiminnan takaamiseksi, ja erityisesti siihen, mikä on tarpeen, jotta osuuskunnalle taataan riittävän laaja taloudellinen perusta sekä tietty vakaus sen toimintaan osallistumisessa (ks. tältä osin asia C-250/92, DLG, tuomio 15.12.1994, Kok. 1994, s. I-5641, 35 kohta).

15 Sopimusten tai sääntöjen määräysten vaikutusten arviointiperusteen osalta on huomattava, että sellaisilla määräyksillä, jotka koskevat yksinomaista toimittamisvelvollisuutta ja liiallisten lähtökorvausten asettamista tavalla, jolla jäsenet sidotaan osuuskuntaan pitkiksi ajanjaksoiksi ja siten viedään heiltä mahdollisuus kääntyä muiden kilpailevien toimijoiden puoleen, voi yhdessä olla kilpailua rajoittava vaikutus.

16 Siten nämä määräykset olisivat omiaan yhtäältä liiallisella tavalla jäykistämään sellaisia markkinoita, joilla toimii vähäinen määrä vahvan kilpailuaseman omaavia ja toisiinsa verrattavia määräyksiä noudattavia toimijoita; toisaalta nämä määräykset olisivat omiaan vahvistamaan tai ylläpitämään tätä vahvaa asemaa asettaen siten esteitä muiden kilpailevien toimijoiden markkinoille pääsylle.

17 Jäsenvaltioiden välistä kauppaa koskevan arviointiperusteen osalta riittää, kun otetaan huomioon, että vaikutukset jäsenvaltioiden väliseen kauppaan voivat johtua yhdessä useista tekijöistä, jotka erillään tarkasteltuina eivät välttämättä olisi määrääviä.

18 Yritysten välistä sopimusta on näet pidettävä sellaisena, että se on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, jos kaikkien oikeudellisten ja tosiasiallisten objektiivisten seikkojen perusteella sillä voi olla suoraan tai välillisesti, tosiasiallisesti tai mahdollisesti, vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kaupankäyntiin tavalla, joka voisi vahingoittaa valtioiden välisten yhtenäismarkkinoiden tavoitteiden toteuttamista (ks. tältä osin em. asiassa DLG annetun tuomion 54 kohta).

19 Ottaen huomioon edellä esitetyn taloudellisen erittelyn kansallinen tuomioistuin voi tarvittaessa ottaa huomioon sen julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksensa 35 kohdassa mainitseman seikan, että Alankomaiden naapurivaltioihin sijoittautuneelle meijeriteollisuudelle on aina teknisesti ja taloudellisesti mahdollista kohdistaa hankintojaan alankomaalaisiin maataloustuottajiin.

20 Siten ensimmäiseen kysymykseen on syytä vastata, että sen ratkaisemiseksi, onko osuuskunnan säännöissä määrätty lähtökorvausjärjestelmä yhteensopiva 85 artiklan 1 kohdan kanssa, kansallisen tuomioistuimen on otettava harkittavaksi ne arviointiperusteet, jotka koskevat tämän järjestelmän vahvistavan sopimuksen tarkoitusta sekä tämän sopimuksen vaikutuksia ja jäsenvaltioiden välistä kauppaa koskevia vaikutuksia, ja ottaen huomioon yritysten taloudellisen toimintaympäristön, kyseisessä sopimuksessa tarkoitetut tuotteet tai palvelut sekä kyseisten markkinoiden rakenteen ja niiden tosiasialliset toimintaedellytykset.

Asetuksen soveltamista koskevat arviointiperusteet

21 Toisella kysymyksellään ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin haluaa täsmennettävän ne arviointiperusteet, jotka oikeudenkäynnin kohteena olevien määräysten on täytettävä, jotta niihin voidaan soveltaa asetuksessa säädettyä poikkeusta.

22 Tältä osin on huomattava, että asetuksen 1 artiklassa esitetään pääsääntönä perustamissopimuksen 85—90 artiklan soveltuvuus ja että asetuksen 2 artiklan 1 kohdassa esitetään kolme poikkeusta tähän pääsääntöön niiden sopimusten, päätösten ja menettelyjen osalta, jotka koskevat perustamissopimuksen liitteessä II lueteltujen tuotteiden tuotantoa tai kauppaa.

23 Aluksi on huomattava, että jokaista pääsäännön poikkeusta tai rajoitusta on tulkittava suppeasti.

24 Ensimmäistä asetuksen 2 artiklan 1 kohdassa säädettyä poikkeusta sovelletaan kansallisiin markkinoihin kuuluviin sopimuksiin.

25 Toista poikkeusta sovelletaan sopimuksiin, jotka ovat tarpeen perustamissopimuksen 39 artiklassa lueteltujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Tätä poikkeusta koskeva tilanne edellyttää sen osoittamista, että sopimus on tarpeen kaikkien näiden tavoitteiden saavuttamiseksi (ks. asia 71/74, Frubo v. komissio, tuomio 15.5.1975, Kok. 1975, s. 563, 24—26 kohta).

26 Nämä kaksi poikkeusta voidaan sivuuttaa tutkittaessa toista ennakkoratkaisukysymystä, joka koskee kolmannen poikkeuksen soveltamisalaa pääasiassa käytävässä oikeudenkäynnissä.

27 Tämä kolmas poikkeus edellyttää kolmen samanaikaisen edellytyksen täyttymistä. Ensinnäkin on tarkistettava, että kysymyksessä olevat sopimukset koskevat yksittäisen jäsenvaltion osuuskuntia; tämän lisäksi on tarkistettava, että niissä ei ole sovittu hinnasta, vaan pikemminkin maataloustuotteiden tuotannosta tai myynnistä taikka maataloustuotteiden yhteisten varastointi-, käsittely- tai jalostuslaitosten käytöstä; lopuksi on vielä tarkistettava, että sopimuksilla ei estetä kilpailua ja ettei niillä vaaranneta yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteiden saavuttamista.

28 Tämän kolmannen edellytyksen osalta ei voida sulkea pois sitä, että osuuskunnan sääntöjen lukuisilla määräyksillä, joilla jäsenet sidotaan osuuskuntaan kestoltaan pitkiksi ajanjaksoiksi ja joilla heiltä näin viedään mahdollisuus kääntyä kilpailevien toimijoiden puoleen, voidaan vaarantaa yhden yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteen saavuttaminen, eli kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 38 kohdassa todennut, henkilökohtaisen tulon kasvu maataloudessa työskenteleviltä, koska he eivät voi hyödyntää eri jalostusyritysten harjoittamaa kilpailua raaka-aineen sisäänostohinnasta.

29 Komission ja kansallisten tuomioistuinten toimivaltuuksia tällä alalla koskeva kysymys on tuomion kohteena tänä samana päivänä yhdistetyissä asioissa C-319/93, C-40/94 ja C-224/94 annettavassa tuomiossa (Dijkstra, Van Roessel ym. ja De Bie ym.).

30 Sanotun tuomion tuomiolauselman toisessa kohdassa yhteisöjen tuomioistuin toteaa, että kansallinen tuomioistuin, jolle tehdään väite siitä, että maatalousosuuskuntien sääntöihin sisältyvä määräys on mitätön sen vuoksi, että se rikkoo perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, voi osuuskunnan vedotessa asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohtaan jatkaa oikeudenkäyntiä ja ratkaista siinä vireillä olevan asian niissä tapauksissa, joissa on ilmeistä, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisedellytykset eivät täyty tai se voi myös todeta oikeudenkäynnin kohteena olevan määräyksen mitättömäksi 85 artiklan 2 kohdan perusteella, jos kansallinen tuomioistuin on vakuuttunut siitä, että mainittu määräys ei täytä sellaisia edellytyksiä, että siihen voitaisiin soveltaa asetuksen N:o 26 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua poikkeusta tai 85 artiklan 3 kohdan mukaista poikkeusta. Jos asia on epäselvä, kansallinen tuomioistuin voi, jos se vaikuttaa soveliaalta ja kansallisten oikeudenkäyntiä koskevien määräysten mukaiselta, hankkia lisätietoja komissiolta tai antaa asianosaisille mahdollisuuden pyytää komissiota ottamaan kantaa asiaan.

31 Ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen toiseen kysymykseen on siten vastattava, että osuuskunnan säännöissä määrättyyn lähtökorvausjärjestelmään voidaan soveltaa asetuksessa säädettyä poikkeusta ainoastaan silloin, kun sopimus, jossa määrätään tästä järjestelmästä, koskee yksittäisen jäsenvaltion osuuskuntaa, kun siinä ei ole sovittu hinnasta vaan pikemminkin maataloustuotteiden tuotannosta tai myynnistä taikka maataloustuotteiden yhteisten varastointi-, käsittely- tai jalostuslaitosten käytöstä, ja edellyttäen vielä että sopimuksella ei estetä kilpailua eikä sillä vaaranneta yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteiden saavuttamista.

Oikeudenkäyntikulut

32 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Alankomaiden ja Ranskan hallituksille sekä Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely

yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Arrondissementsrechtbank te Zutphenin 2.9.1993 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

1) **Sen ratkaisemiseksi, onko osuuskunnan säännöissä määrätty lähtökorvausjärjestelmä yhteensopiva ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kanssa, kansallisen tuomioistuimen on otettava harkittavaksi ne arviointiperusteet, jotka koskevat tämän järjestelmän vahvistavan sopimuksen tarkoitusta sekä tämän sopimuksen vaikutuksia ja jäsenvaltioiden välistä kauppaa koskevia vaikutuksia, ja ottaen huomioon yritysten taloudellisen toimintaympäristön, kyseisessä sopimuksessa tarkoitetut tuotteet tai palvelut sekä kyseisten markkinoiden rakenteen ja niiden tosiasialliset toimintaedellytykset.**

2) **Osuuskunnan säännöissä määrättyyn lähtökorvausjärjestelmään voidaan soveltaa tiettyjen kilpailusääntöjen soveltamisesta maataloustuotteiden tuotantoon ja kauppaan 4 päivänä huhtikuuta 1962 annetussa neuvoston asetuksessa N:o 26 säädettyä poikkeusta ainoastaan silloin, kun sopimus, jossa määrätään tästä järjestelmästä, koskee yksittäisen jäsenvaltion osuuskuntaa, kun siinä ei ole sovittu hinnasta, vaan pikemminkin maataloustuotteiden tuotannosta tai myynnistä taikka maataloustuotteiden yhteisten varastointi-, käsittely- tai jalostuslaitosten käytöstä, ja edellyttäen vielä että**

sopimuksella ei estetä kilpailua eikä sillä vaaranneta yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteiden saavuttamista.

Rodríguez Iglesias Kakouris Edward

Puissochet Hirsch Moitinho de Almeida

Kapteyn Gulmann Murray

Jann Sevón

Julistettiin Luxemburgissa 12 päivänä joulukuuta 1995.

R. Grass G. C. Rodríguez Iglesias

kirjaaja presidentti